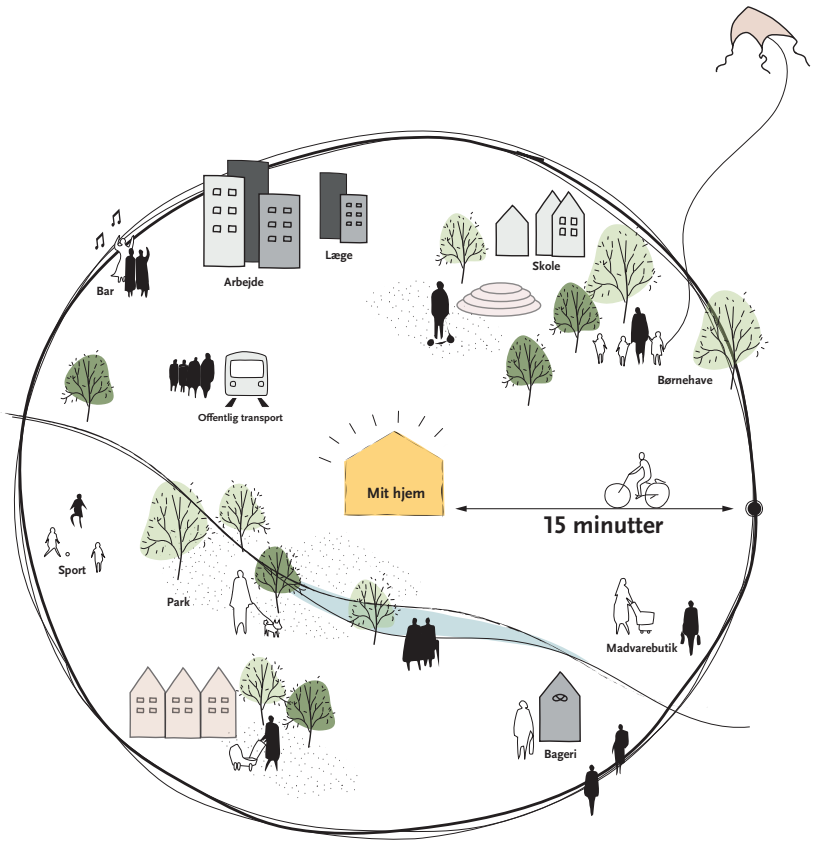
?

30 minutter territoriet

?

30 minutter territoriet

Plan 22+ 15 minutters byen

- En undersøgelse af sammenhængen og koblingen mellem 15 minutters byen i byzone og 30 minutters terrritoriet i landzone

Kolofon

Plan22+ er en femårig indsats fra Plan- og Landdistriktsstyrelsen og Realdania, som skal understøtte kommunernes klimaarbejde ved at udvikle ny viden og redskaber til at indfri klimamålsætninger gennem den fysiske planlægning.

Som del af Plan 22+ indsatsen, er dette projekt og projektrapport udarbejdet af Aarhus Kommune, Kommuneplan afdeling, August 2026

AARHUS KOMMUNE

PLAN 22+

Realdania

Plan- og Landdistriktsstyrelsen

Indhold

Yes, vi er med i projektet.....03
- Motivation
- Baggrund
- Projektformål
- Case og projektets organisatoriske foranklirng

Hvad er en Byskitse? 05
- Hvad er en Byskitse?
- Formålet med Byskitse

Stedslæsning af strategisk plan 07
- Hvad gør vi i dag?
- Hvad har vi kvalificeret, forfinet og videreudviklet – nogle eksempler
- Krystallisering og udvikling af Byskitse

På tværs af zoner 11
- En Byskitse – model i by-og landzone?
- Afgrænsning fra 15 minutters byen til 30 minutters territoriet

De tre perspektiver 17
- Perspektiv: Åben - land
- Perspektiv: Landskab
- Perspektiv: Jura

Væsentlige læringspunter.....19
- Arbejdsprocessen
- Fra drøftelser til konkret indhold i case
- Hvad kan andre kommuner få fra Aarhus Kommunes projekt?

Yes, vi er med i projektet

Stedets identitet • det gode byliv • natur- og landskabsressourcer

Motivation
Mindre byer (ca. 3.500-10.000 indbyggere) har andre præmisser for byliv og bykvalitet end større byer. Det gode hverdagsliv må derfor bygge på de præmisser der er for de mindre byer og stedets identitet, samt findes i nærområdet. Der er mange uudnyttede ressourcer og kvaliteter i det omkringliggende åbne land, som kan anvendes til opkvalificering af det gode byliv, og som kan understøtte lokal udvikling. Den traditionelle adskillelse mellem by og land, søger vi at koble stærkt og meningsfuldt sammen.

Baggrund
I Aarhus Kommunes Planstrategi 2023 satte vi fokus på de fritliggende bysamfund, oplandsbyer, der i kommuneplanen ikke er udpeget som såkaldte vækstområder. Aarhus Kommunes oplandsbyer er i størrelsesorden 3000- 10.000 indbyggere. Selv om oplandsbyerne ikke er udpeget til vækst, har de alle over tid alligevel havde haft meget udvikling. En udvikling for de fleste af oplandsbyerne, i form af lokalplan- og byggesager, uden at en sammenhængende strategisk planlægning lå til grund.

Vi udviklet derfor i forbindelse med den seneste kommuneplan revision, en ny form for mellemplan i Aarhus kommuneplan– en såkaldt Byskitse. I forbindelse med revisionen udviklet vi tre Byskitser for hhv. oplandsbyerne Trige, Beder og Løgten-Skødstrup.

Kommuneplanlægning forholder sig til alle kommunens planer, strategier og politikker på tværs af Aarhus kommunes magistrater.

Projektformål 1
At kvalificere en model for en Byskitse, en helhedsorienteret strategisk planlægning for fritliggende bysamfund ('oplandsbyer') der afgrænses af bygrænsen –15 minutters byen.

Projektformål 2
At udvikle en 'model 2', hvor Byskitse-modellen udvides med en strategisk planlægning af omkringliggende åbne land – med afsæt i 30-minutters territoriet. Projektet søger at koble by og landområder tættere sammen for at synliggøre og aktivere de natur- og landskabsressourcer, der findes omkring byerne, og gøre de tilgængelige for borgerne.

Case og projektets organisatoriske forankring

Oplandsbyen Solbjerg er valgt som case, hvor vi parallelt med undersøgelserne i Plan 22+ 15 minutters byen projektet, udvikler en Byskitse.

Både Plan 22+ 15 minutters byen og Byskitse Solbjerg er forankret i Kommuneplan afdelingen, Bystrategi, Teknik og Miljø.

Illustrationen viser et kort over Aarhus Kommune. Solbjerg by og Aarhus Midtby er marekeret med en cirkel.

Hvad er en Byskitse?

Helhedsorienteret • lokalsamfund • øge by- og livskvaliteten • co2 reduktion

Hvad er en Byskitse?
Byskitse er en helhedsorienteret arealplanlægning for et fritliggende lokalsamfund, en oplandsby, der ikke er udpeget som vækstområdet.

Byskitse er en mellemplan i Aarhus kommuneplan og præsenteres i den digitale kommuneplan under rammedelen. Alle lokalsamfundets rammer har en særlig bestemmelse om at al planlægning skal ske i overensstemmelse med Byskitsen. Byskitsen forholder sig til de generelle udpegninger og retningslinjer.

Indledningsvis formidles fortællingen om lokalsamfundet, byen og områdets stedsidentitet, kvaliteter og muligheder. For at styrke kvaliteterne, eller give bud på løsninger på udfordringerne, udpeger vi 5-8 principielle greb, såkaldte 'strategiske retninger', der beskriver mål og virkemiddel for den langsigtede ønskede udviklingsretning.

De strategiske retninger illustreres grafisk i kort, og til nogle af de strategiske retninger illustreres yderligere af en håndtegning. Ligeså har alle Byskitser en generel orientering om byskitse som mellemplan, tal og statistik for oplandsbyen, samt en opsamling på samfundsdialogen.

Byskitsen behandles politisk i form af et kommuneplantillæg.

Formålet med Byskitse
Formålet er at styrke udviklingen af lokalsamfund med hovedsageligt afsæt i de eksisterende bystrukturer og at sikre en langsigtet udviklingsretning som attraktivt bysamfund for bosætning. Alt med dybt afsæt i stedets egenart og et mål om at fremme de stedsspecifikke potentialer og arbejdet med de konkrete udfordringer.

Med Byskitsen skaber vi et grundlag for at øge by- og livskvaliteten. Ligeså et grundlag for at understøtte en generel bæredygtig omstilling af bysamfundet, og målsætning om reduktion af CO2-udledning gennem fysisk arealplanlægning.

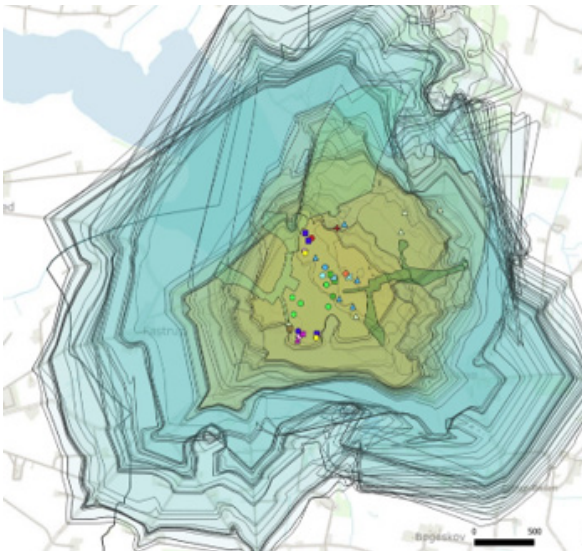
Udgangspunktet er borgerdialog og en grundig stedslæsning. Formålet er sålædes også en bred forankring lokalt og at fungere som et værktøj – for de lokale borgere, og til at sikre sammenhæng mellem indsatser internt i kommune

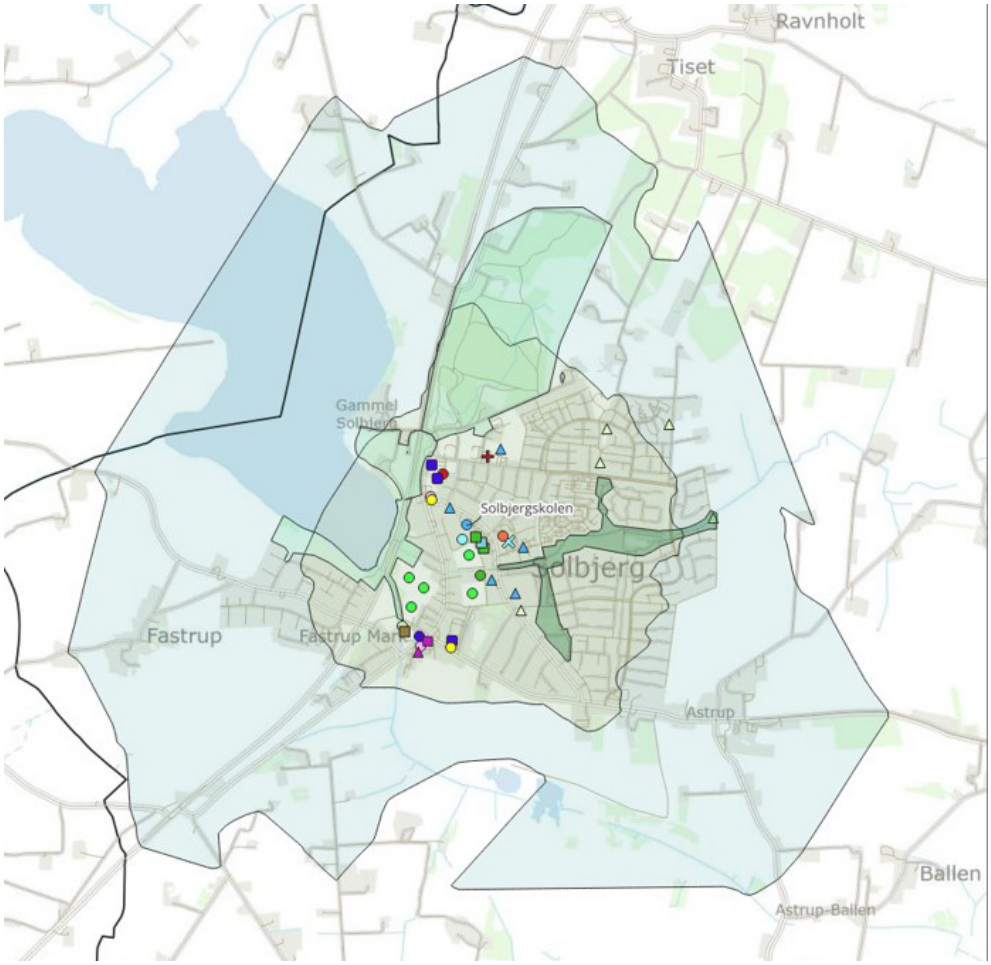
Bysktisens formål er også at formidle en strategi og en fortælling om lokalsamfundet til en meget bred målgruppe.

Byskitse Solbjerg bliver behandlet politisk ultimo 2026. Når den er vedtaget af byrådet indarbejdes Byskitse Solbjerg i Aarhus Kommune's digitale Kommuneplan i rammedelen under lokalsamfundet Solbjerg.

Link til lokalsamfundet Solbjerg:
https://aarhus.viewer.dkplan.niras.dk/plan/30#/130970

Du kan se et eksempel på den vedtaget Byskitse (Løgten-Skødstrup) her:
https://aarhus.viewer.dkplan.niras.dk/plan/30#/140449

Illustrationen viser kort med isokroner med hverdagsfunktioner i Solbjerg by og naturlandsskab omkring.
Center er Solbjerg skole. Den inderste afgrænsing 15 minutter gåafstand og yderste afgrænsing 30 minutter gåafstand.

Stedslæsning af strategisk plan

Tværsektorielle samarbejder • samfundsdialog • mulighedsrum • langsigtet

I Plan 22+ 15 minutters byen, ønskede vi at genbesøge beskrivelsen af arbejdsprocessen for Byskitse, som vi udarbejdede i forbindelse med kommuneplanrevisionen, for at kvalificere, forfine og videreudvikle arbejdsprocessen som metode. Vores erfaring viser at stedslæsning kan se ud på flere måder. Det vi lægger vægt på i denne stedslæsning, er dialogen med mange forskellige parter, som alle har perspektiver på det samme sted, hvilke åbner for stor bredde og variation i mulige løsninger. Vi har haft mange drøftelser, der har gjort os mere opmærksomme på vores tilgang og kommunikation. Vi vil her fremhæve nogle eksempler, men først et afsnit om baggrund 'Hvad gør vi i dag?'.

Hvad gør vi i dag?
Arbejdet med at udvikle en ny Byskitse, tager afsæt i en helhedsorienteret og tværfaglig tilgang, hvor stedslæsninger, samfundsdialog og strategisk planlægning spiller sammen.

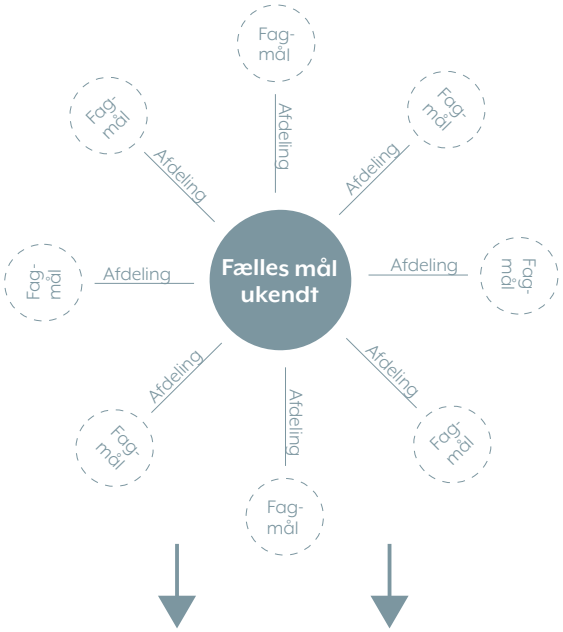
Metoden bygger på en kombination af kvalitative og kvantitative indsigter med fokus på både fysiske strukturer, funktionelle sammenhænge, oplevelsesmæssige kvaliteter og kulturer. Dette sker gennem parallelle processer: faglige drøftelser på tværs i forvaltningen, systematiske GIS- og dataanalyser, feltbaserede besigtigelser og stedslæsninger, samtidig med at vi lytter til og integrerer borgernes lokale viden og oplevelser. Samfundsdialogen er ikke blot et supplement, men et aktivt redskab til at nuancere og kvalificere de faglige analyser.

Samtidig forankres arbejdet i tværsektorielle samarbejder, der sikrer, at Byskitsen understøtter flere af kommunens strategiske dagsordener – fra klimasikring og CO_2-reduktion til grøn mobilitet, sundhed og social sammenhængskraft. Denne helhedsorienterede tilgang gør det muligt at formulere udviklingsperspektiver og strategiske retninger, der både er lokalt forankrede og robust tilpasset fremtidens udfordringer.

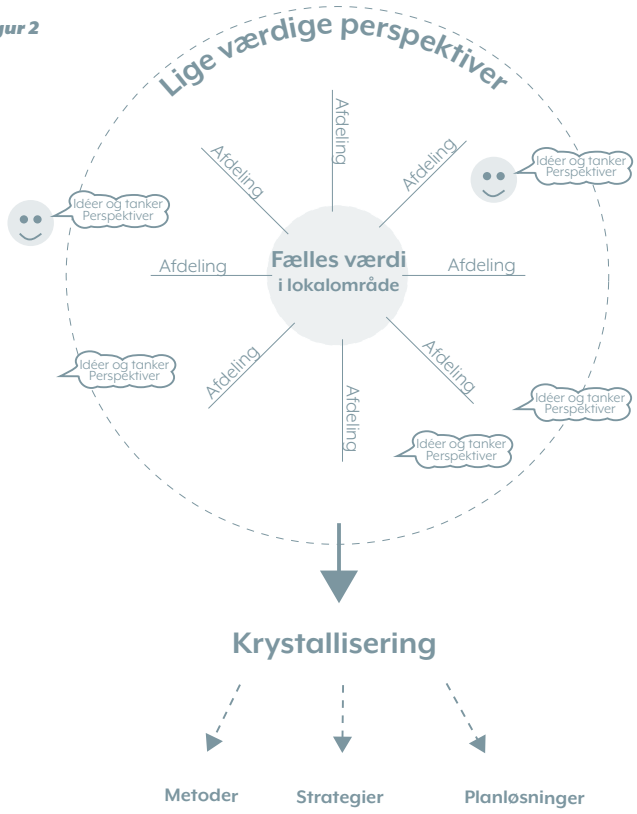
Hvad har vi kvalificeret, forfinet og videreudviklet – nogle eksempler
Projektgruppen der udviklede Byskitse som mellemplan i Kommuneplanen, besluttede fra start at arbejde med Design Tænkning som metode til stedslæsning og til udvikling af planen. Det gjorde vi fordi tilgangen og værktøjerne er gode, når kompleksiteten er høj og der er mange ukendte faktorer, og resultatet ikke er besluttet på forhånd.

Med Plan 22+ 15 minutters byen projektet har vi kvalificeret, forfinet og videreudviklet så vi i arbejdsbeskrivelserne bliver tydeligere på, hvad vi gør og hvorfor. Vi ser også vigtigheden af at bruge mere tid og være mere præcise i rammesætningen for opgaver og møder, i alle faser. Et eksempel på en rammesætning vi er blevet opmærksomme på, er at italesætte det 'mulighedsrum' som arbejdet med at udvikle en Byskitse giver. Et mulighedsrum, der har andre vilkår i processen og i planen, end andre mere konkrete opgaver og planer som mange af vores kollegaer arbejder med i det daglige. Vi arbejder med langsigtede strategier, så alt skal ikke løses i morgen.

Figur 1

Figur 2

Figur 1 illustrerer en traditionel organisering, hvor afdelinger organiserer sig omkring deres faglige mål i de respektive afdelinger.
Figur 2 illustrerer en organisering, hvor afdelinger organiserer sig omkring fælles værdier for et lokalområde.

Ud over rammesætningen, er vi gennem drøftelserne blevet opmærksomme på, at vi har en praksis i stedslæsningen som vi ikke har formidlet tydeligt nok.

Her kommer nogle eksempler på forfinelse af arbejdsbeskrivelsen;
Aarhus kommune som organisation, består af dygtige fageksperter. I stedslæsningen vægter vi derfor at få faglighederne i spil. Vi har bevidst valgt ikke at lave vores egen research og kortlægning inden vi møder vores fagkollegaer. Erfaringen er, at vi går ind i et møde med en mere åben, nysgerrig og lyttende tilgang. Vi går undersøgende til værks og ønsker at synliggøre de forskellige perspektiver i et fælles mulighedsrum. Alle informationerne og input danner et bredt og godt overblik over, hvad der er på spil i lokalområdet, og hvad der er vigtigt for de forskellige fagafdelinger at arbejde videre med som del af Byskitsen. Når vi tydeliggør, at der er tale om et 'mulighedsrum' og ikke en 'løsning', så åbner der sig nye vinkler. Fagkollegaen skal ikke 'lancere' en færdig løsning, men byde ind i en åben proces. Først herefter vil der via bindinger og lovgivning, komme afklaring af hvilke 'temaer' i mulighedsrummet, der kan bearbejdes til en egentlig strategisk retning.

De fleste interne møder afholdes i mindre fora med de enkelte fagpersoner eller i såkaldte synergimøder hvor to-tre fagområder mødes omkring et fælles tema. Det faktum at mødes frem for at sende stjernehøring eller mails, og at mødes få fagpersoner ad gangen, gør at alle mødedeltagerne kommer til ordet, vi modtager relevante informationer - samtidig med, at vi udvikler lokale løsninger sammen.

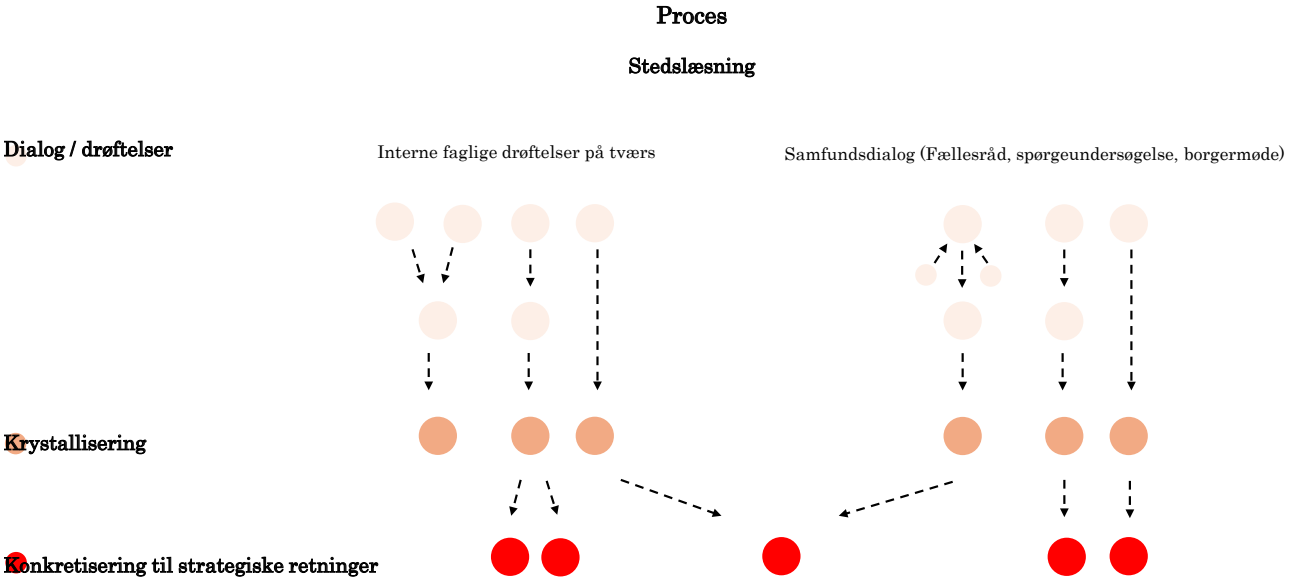
Parallelt med (eller forud for) interne faglige drøftelser, åbner vi for det andet spor, nemlig samfundsdialogen. Tidligt i processen kontakter vi det lokale fællesråd for at forventningsafstemme, beslutte samarbejdsgrad og form, tidsramme mv. Aarhus Kommunes fællesråd er meget forskellige, men vi bestræber os på at finde et leje og en samarbejdsform, der fungerer for alle parter. Internt i kommunen har vi et bredt og stærkt faglig felt af eksperter. Borgerne (og Fællesrådet) er derimod eksperter på sit lokalsamfund og vi er afhængige af deres viden og input om stedets 'ånd', kultur og hverdagsliv. Ud over drøftelser med fællesråd, modtager alle husstande og lokale erhverv en invitation til en digital spørgeundersøgelse med kvalitative og kvantitative spørgsmål, der omhandler byen, og hvordan det er at bo og leve lige her. Derudover gæster vi byen til et lokalt arrangement, hvor vi i det fysiske møde kan drøfte stort og småt med beboerne. Hvis muligt arrangerer vi også besigtigelser sammen med borgerne, og orienterer løbende via de lokale etablerede SoMe platforme.

Krystallisering og udvikling af Byskitse
Både de faglige drøftelser på tværs, og drøftelser med borgerne lokalt, giver os mange informationer, synspunkter, perspektiver, ønsker, mv., samt synliggør alle bindingerne.

Arbejdsprocessen bevæger sig i loops i en ikke-lineær proces, hvor alle input står åbne så længe som muligt indtil det krystalliserer sig et klart billede af den langsigtede udviklingsretning.

Den langsigtede udviklingsretning beskrives i form af 5-8 strategiske retninger, der hver især og samlet, beskriver mål og virkemidler med henblik på at øge by og livskvaliteten, samt fysiske tiltag der på sigt indirekte vil kunne reducere CO2 udslip. På dette tidspunkt i arbejdsprocessen, kortlægger vi alle planlægningsmæssig bindinger og andre bindinger. Vi drøfter ligeledes juridiske afvejninger og eventuelle ændringer af, udpegninger, retningslinjer og rammer i den gældende kommuneplan. Eventuelle ændringer i den gældende kommuneplan, kan gøres som del af kommuneplantillægget til Byskitsen i forbindelse med den politiske behandling i byrådet.

Metaforisk er de strategiske retninger vi vælger som akupunkturnåle. Vi udvælger de vigtigste punkter, nye løsninger, nye sammenhænge og synergier, med henblik på at øge bykvaliteten som helhed. Bykvaliteten kan have mange ansigter og det kan være forskelligt, hvad der batragtes som bykvalitet i en by fremfor i en anden by.

Illustrationen viser processen i stedslæsning fra drøftelser internt og lokalt, til krystallisering og konkretisering af de strategiske retninger

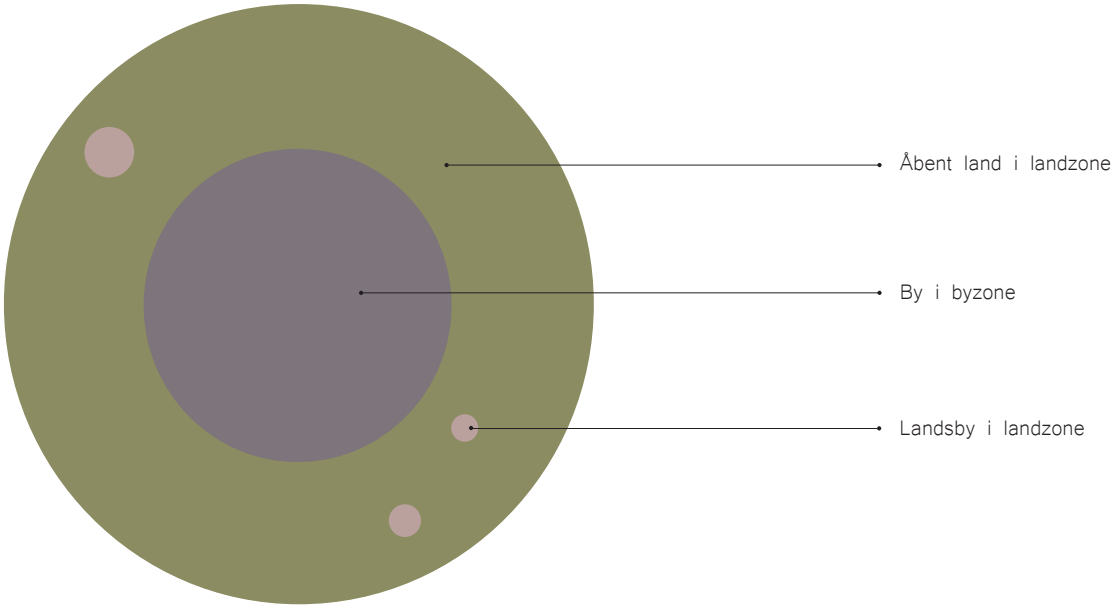
På tværs af zoner

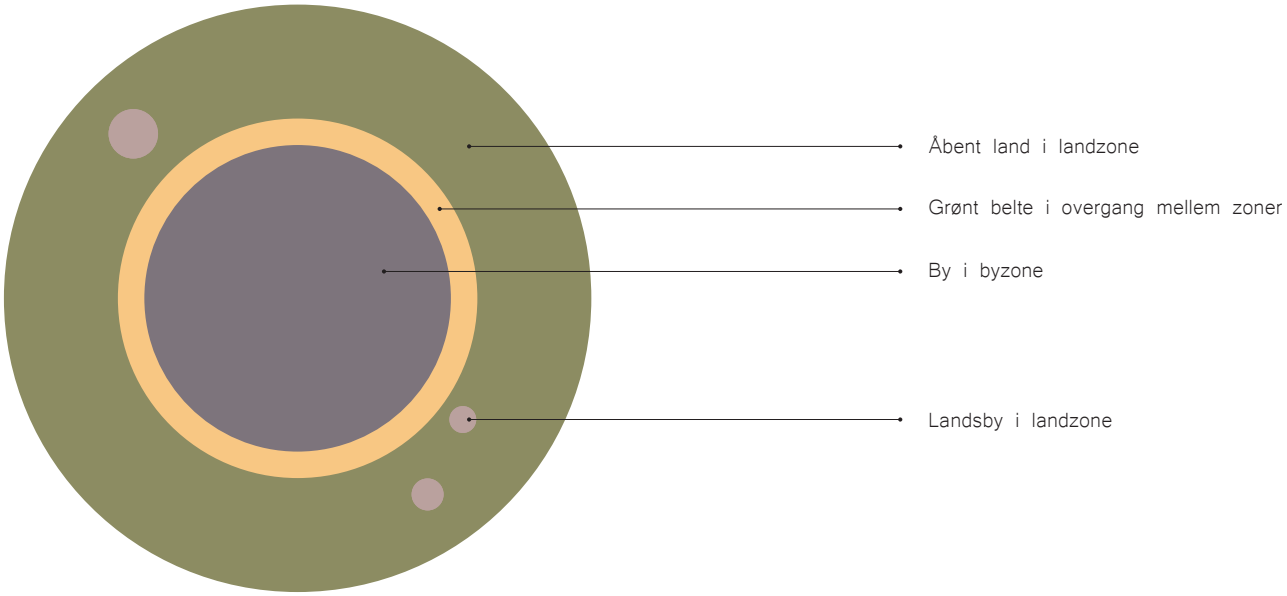
15 minutters byen • 30 minutters territoriet • koble by og landområder

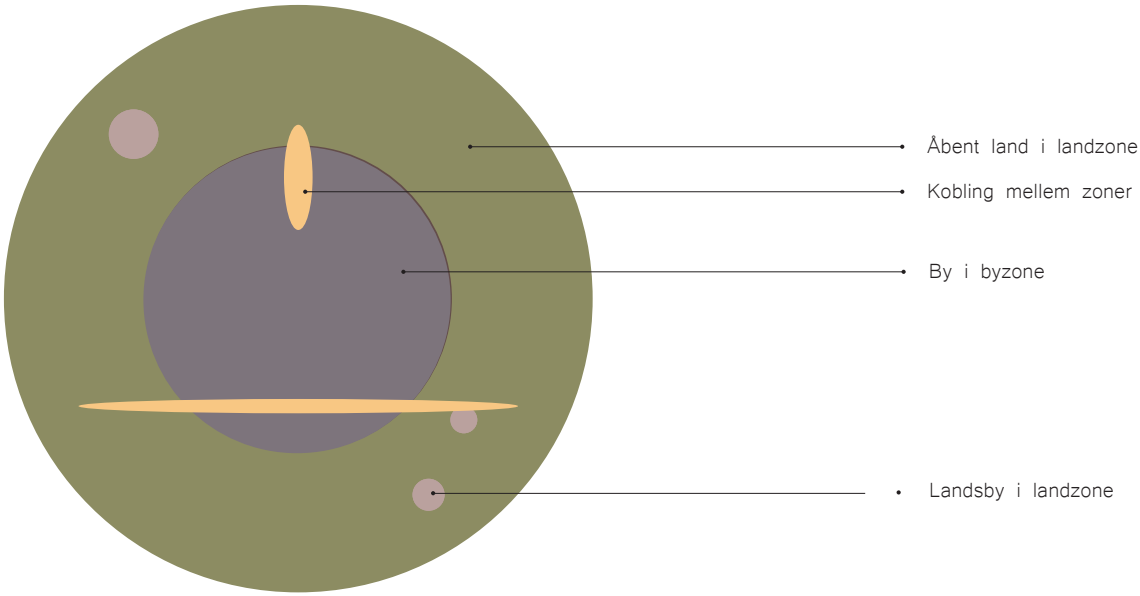
En Byskitse – model i by-og landzone?
I den anden del af projektet, undersøger vi muligheden for at videreudvikle Byskitse-modellen, hvor byplanlægning i byzone og 15 minutters byen, udvides med en strategisk planlægning af omkringliggende åbne land i landzone– med afsæt i 30 minutters territoriet.

Projektet søger at koble by og landområder tættere sammen for at synliggøre og aktivere de natur- og landskabsressourcer, der findes omkring byerne, og gøre de tilgængelige for borgerne.

Baggrund for at vi ønsket at undersøge dette, er at borgerne i oplandsbyerne identificerede sig lige meget med at bo i den omkringliggende natur og landskab som i byen, men de har ofte begrænset adgang til herlighederne omkring byen hvor de bor. Ud over dette, har byrådets beslutning om at tredele arealerne i Aarhus Kommune (natur/by/produktion) ført til ændringer i planlægning af det åbne land. Blandt andet er dele af arealet planlagt til skovrejsning for at beskytte grundvandet. Mange af de udpegede arealer ligger tæt på oplandsbyerne.

Illustrationen på side 11 viser en 'hård' overgang mellem byzone og landzone

Illustrationen øverst på side 12 viser overgang/kobling mellem byzone og landzone i form af en 'grøn ring'.

Illustrationen nederst på side 12 viser overgang/kobling mellem byzone og landzone i form af funktionelle forbindelser

Afgrænsning - fra 15 minutters byen til 30 minutters territoriet

Dansk planlægning har lang tradition for en markant grænse mellem byzone og landzone. Byzonen har derfor også været en oplagt afgrænsning for byplanlægning i oplandsbyerne.

Med 15 minutters byen som inspiration i udviklingen af en Byskitse, har vi haft hovedfokus på borgerne, hverdagens funktioner og en aktiv mobilitet inden for byzonen. 30 minutter på gåben eller cykel, bringer borgeren i Aarhus Kommunes oplandsbyer langt udover byzonen og ind i landzone. Vilkårene er derfor meget anderledes end i verdens storbyer, hvor bystrukturen fortsætter. Ligeså ser virkeligheden meget anderledes ud i oplandsbyerne. Så snart man passerer byzonen, møder man produktionslandskab, naturområder, transport årer, landsbysamfund, mv.

Formålet i vores projekt har derfor primært været at undersøge værdier i 30 minutters territoriet og hvordan de kan berige borgerne i 15 minutters byen. Samtidig undersøger hvilke typer af afgrænsning for planområdet som er aktuelle og naturlige, samt hvordan koblingen og overgangen mellem by og land kan planlægges.

I drøftelserne om afgrænsninger kom mange aspekter frem. Der er mange mulige afgrænsninger set i forhold til målgruppe, ønsket resultat, fagligt ståsted og tidsperspektiv. Afgrænsninger kan være faste, eller bevæge sig og overlappe. Det bragte nye spørgsmål op; Hvordan og hvornår skal de defineres? Og hvilke kriterier skal lægges til grund for valg af afgrænsning?

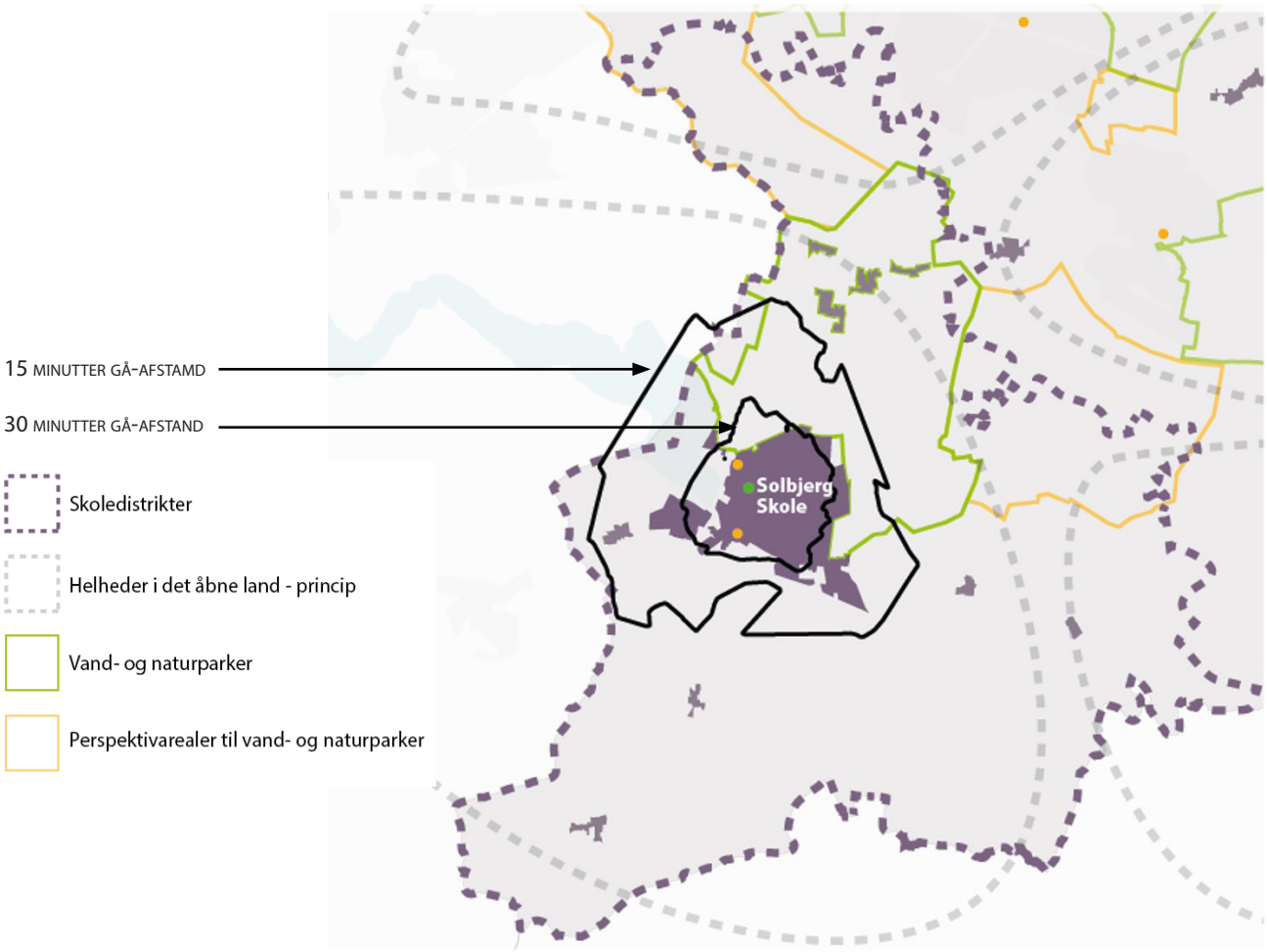
Hvilke konsekvenser har valg af forskellige typer af afgræsninger i åbent land? Hvilken afgrænsning giver bedst mening? Og hvilke afgrænsninger er realistiske, i forhold til den givne plan.

Lidt overraskende valgte vi ikke en af de mange afgrænsningerne vi drøftede, men en kombination af afgrænsninger alt efter, hvad der gav mening for det emne det omhandlede i case Byskitse Solbjerg. Fx er skoledistriktet som afgrænsning aktuelt, når vi planlægger for tilgængelige skoleveje mod nord, en hård afgrænsning mellem byzone og landzone, der hvor vi ønsker at sikre beskyttelse af grundvandet mod ny bebyggelse i sårbare grundvandsområder, eller at grænsen mellem zonerne blødes op langsmed bæk.

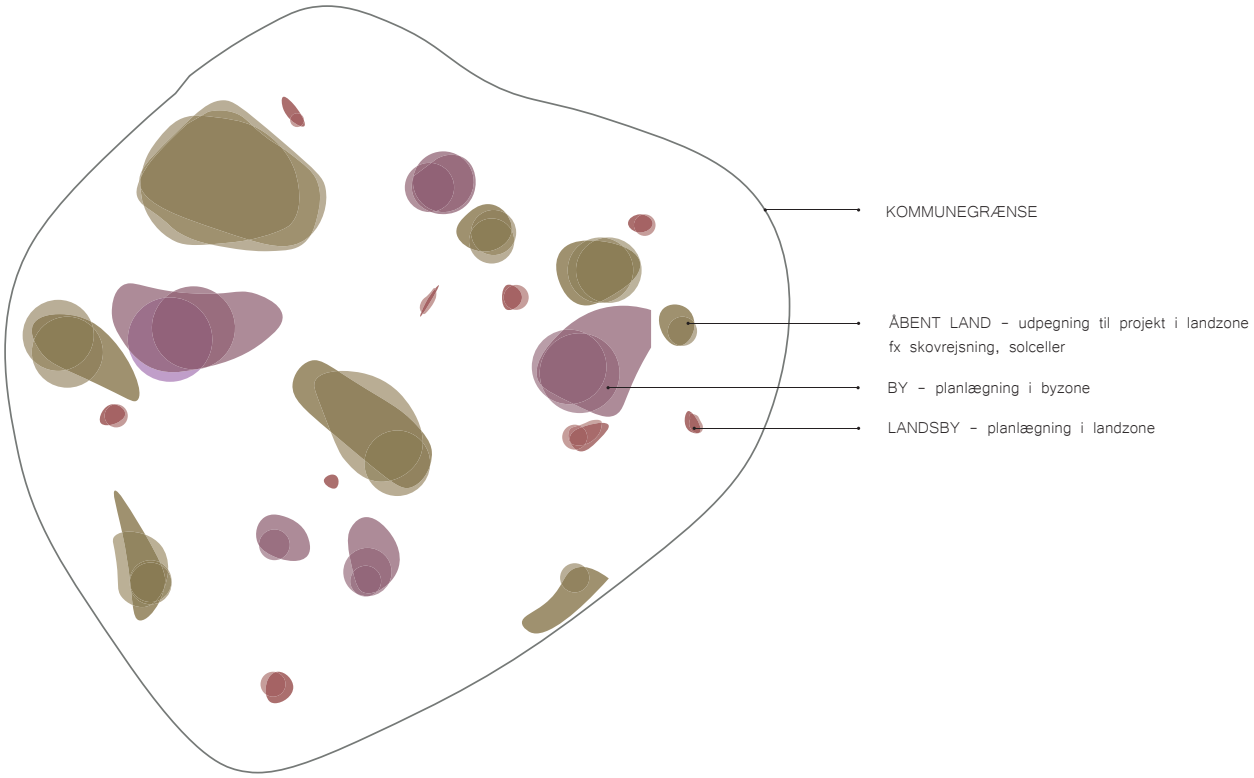
Tre typer af koblinger mellem byzone og landzone viste sig tydelige og uproblematiske. De tre typer af koblinger, hvor grænsen mellem by og det åbne land 'udviskes' er:

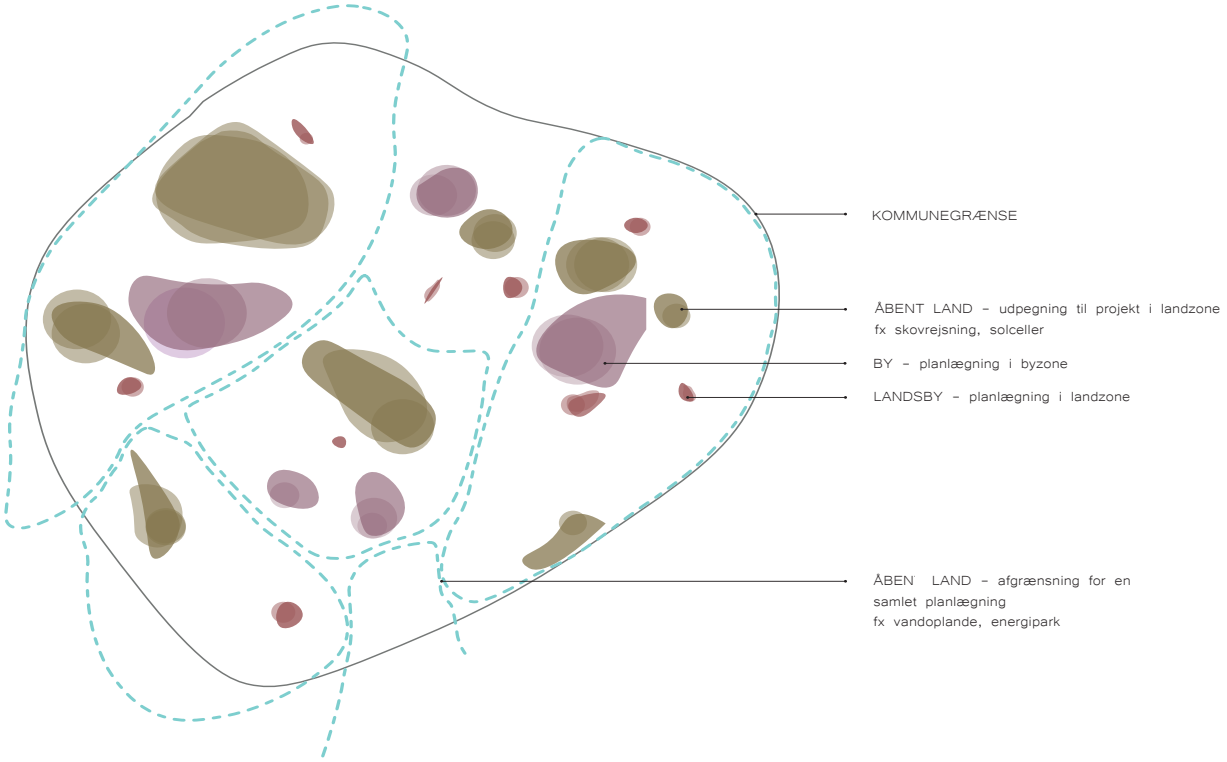
1. Sammenhængende stisystemer og stop/mødesteder
2. Synlige vandløb, å eller bæk, på tværs af zoner
3. Bynatur der gradvis ændrer sig til vild natur og ses som et grønt bælte for mennesker, fauna og dyr

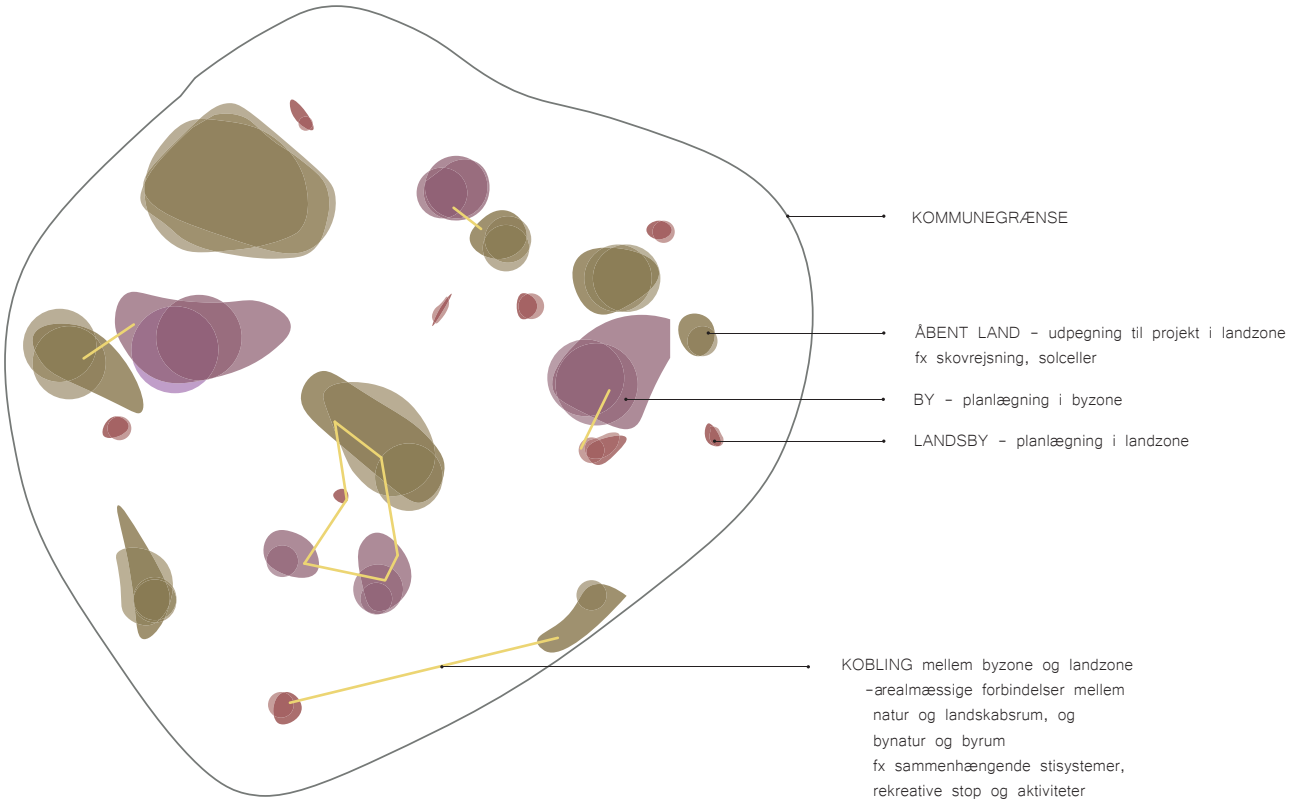
Se illustrationer på side 15 og 16

Illustrationen viser nogle af de mange mulige afgrænsninger: Natur og landskabsstrukturer, vandoplande, beskyttelse af sårbart grundvand/skovrejsningsprojekter, jordbrugsinteresser, skoledistrikt, sogn, borgernes forståelse og oplevelse af hvad der er mit lokalområdet, åbent land mellem oplandsby til oplandsby, isokrom kort 30 minutter, mv

KOMMUNEGRÆNSE
ÅBENT LAND – udpegning til projekt i landzone
fx skovrejsning, solceller
BY – planlægning i byzone
LANDSBY – planlægning i landzone

KOMMUNEGRÆNSE
ÅBENT LAND – udpegning til projekt i landzone
fx skovrejsning, solceller
BY – planlægning i byzone
LANDSBY – planlægning i landzone
ÅBEN LAND – afgrænsning for en
samlet planlægning
fx vandoplande, energipark

Illustrationen øverst på side 15 viser, hvordan vi i arealplanlægning har tradition for at adskille planlægning i det åbne land (landzone) og i byerne (byzone).

Illustrationen nederst på side 15 viser afgrænsing for en samlet arealplanlægning i det åbne land.
fx. vandoplande (blå stiplet streg)

Illustrationen på side 16 viser, hvordan en kobling mellem byzone og landzone arealmæssig forbindes.
fx sammenhængende stisystemer på tværs af zonegrænse (gul streg)

De 3 perspektiver

Flere og andre planlægningsvinkler • fælles ståsted • mange løsninger

For at arbejde åbent – uden begrænsende overbevisninger om, hvilke greb/virkemidler, der er de mest brugbare og virkningsfulde, valgte vi at arbejde med forskellige indgangsvinkler til 30-minutters territoriet. Flere perspektiver giver os nogle andre planlægningsvinkler og ny viden, samt at vi kan vælge mere frit afhængig af hvad vi ønsker at opnå.

Vi besluttede derfor at undersøge følgende tre perspektiver:

- Åben land
  – erfaringer fra anden åben land planlægning
- Jura i landzone
  – hvad siger juraen og hvad er praksis hos kollegerne der arbejder med landzonetilladelser.
- Landskab
  - hvordan arbejder vores kolleger med landskabet i nær Case Solbjerg.

For at få flest mulige refleksioner og perspektiver frem i lyset uden at konkludere, valgte vi at dele deltagerne op i mindre arbejdsgrupper, med hver deres perspektiv, som de skulle undersøge.

Perspektiv: Åben-land
Sammen med to helhedsplanlæggere kigger vi på konkrete erfaringer med planlægning i det åbne land. Her opstod der bl.a. drøftelser om tidsperspektiver og det, at landskaber ændrer sig over tid, i takt med at arealer anvendes på nye måde, f.eks. at en mark anvendes til solceller eller at der planlægges rekreative projekter, som på sigt ændrer på de lokale forbindelser og brugen af områder. På den måde former stederne sig derefter.

Vi drøftede også brugernes fokus; For nogen brugere er fokus naturligt er i byen, men de skal bringes til at se det i sammenhæng med det åbne land. Der tages derfor en tredeling ind, så vi kigger på scenarierne ud fra 3 forskellige perspektiver; F.eks. ønsker og drømme for henholdsvis Natur, Produktion og By.

Der arbejdes meget med borgerinddragelse, men vi erfarede at lodsejerne ikke blev inddraget. I en fremadrettet proces lægges vægt på at udarbejde scenarier for fremtiden med ønsker og drømme, som anvendes til samfundsdialog. Først inviteres interesseorganisationer og ejerne i det åbne land. Derefter inviteres borgerne i byzone. Der laves iterationer – flere rul på scenarieudvikling.

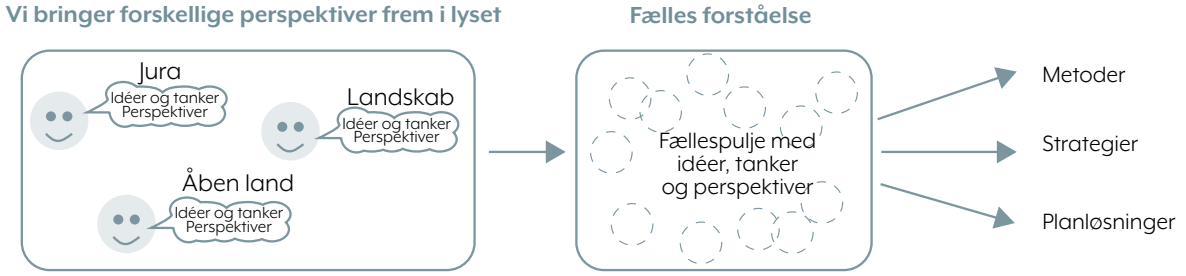
Perspektiv: Landskab
Sammen med to landskabsplanlæggere undersøger vi metode og virkemidler på en konkret case tæt ved Case Solbjerg. Landskabsplanlæggerne kigger på det oprindelige landskab, før der kom bebyggelse. De er optaget af bevægelsen for fauna og dyr (frem for biler og veje). På den måde udfordrer vi zone-tænkningen med 30-minutters territoriet og på den måde flytter vi grænserne. Måske er 30-minuttersterritoriet, der hvor man bevæger sig (os mennesker og andre arter). Derfor bliver bevægelsen mod skov, vandløb, særlige punkter (udsigtspunkter) en slags

rygrad i forståelsen af 30-minutters territoriet. Vi begriber landskaberne og muligheden for at have adgang til alle disse slags landskaber på en anden måde end zone-tænkningen. I denne sammenhæng er byen også en del af landskabet - det fine grid i byen. Storytellingen bliver en vigtig del af projektet, hvor vi beskriver begge sider at historien samtidig med, at vi får styrket biodiversitet og naturen

Perspektiv: Jura
Sammen med en jurist og sammen med sagsbehandlere i landzoneadministrationen, undersøger vi, hvilke greb der er mest hensigtsmæssige, når vi ønsker forandring eller bevarelse i det åbne land (landzone). Hvis vi ønsker planlægning, hvordan anvender vi så bedst kommuneplanens planværktøjer (udpegning, rammer, retningslinjer). Med forskellige fiktive cases undersøger vi fordele og ulemper ved de forskellige værktøjer og vi undersøger praksis i landzoneadministrationen. Disse perspektiver er dels hægtet op på jura (forskellige lovgivninger) og afgørelser. Der forvaltes ud fra forskellige lovgivninger og det er en afvejning, hvad der vægter tungest, medmindre der f.eks. er tale om områder med direkte forbud (f.eks. fredede områder).

Planloven er det primære retsgrundlag og kommuneplanens overordnede og politiske retningslinjer for arealanvendelse inddrages altid i den konkrete vurdering og vægtes op imod andre lovgivninger (f.eks. skovloven, naturbeskyttelsesloven, miljøbeskyttelsesloven og husdyrbrugloven,)

I administrationen af landzone kigger sagsbehandlerne på, hvad man kan og hvad kan man ikke (Landzone/Byzone) og om der er kommuneplanramme eller lokalplan. Hvis det er landzone og der hverken er kommuneplanrammer eller lokalplan, så er det paragrafferne i planlovens landzoneadministration, der gælder. Vi har lært at kommuneplanrammer vægter tungere end udpegninger og retningslinjer. Man kan bruge en konkret kommuneplanramme til en landzoneafgørelse når rammen er specifik (jf. afgørelse i planklagenævnet). På den måde kan det hjælpe til enten, at der i landzonesager kigges på konkrete projekter (ansøgninger/sager) ud fra en vinkel med en 'ja-hat' eller en 'nej-hat'. Det kan vi bruge aktivt for at understøtte specifikke strategier.

Væsentlige læringspunkter

Tydelig rammesætning igen og igen • fra abstraktion til konkret planlægning

Arbejdsprocessen
Vores problemstilling havde en høj grad af abstraktion. Hvad er en 'model'? Det gav udfordringer fra start, fordi det var svært at rammesætte sådan at alle fagkollegaer havde en fælles forståelse og definition. Nogle har nemt ved at arbejde i abstraktioner, andre er mere konkrete i sin tilgang. Ligeså var det svært for nogle at gå fra abstraktion (problemstilling) til konkret case (løsninger i Byskitse Solbjerg) og tilbage abstraktion igen (vores svar på en 'model').

Det viste sig også at være svært for nogle at arbejde hen mod et mål man ikke kender eller som ikke er defineret på forhånd. Vi havde en intention om en 'model', og lod processen styre udviklingen og det færdige resultat. Det krævede, at vi måtte rammesætte projektet igen og igen. Her viser de forskellige fagbaggrunde sig tydeligt; om man er forankret i traditionelle lineære processer hvor slutmålet er defineret, eller i åbne processer hvor få svar kendes på forhånd (design tænkning). Design tænkning har gode metoder, når kompleksiteten er høj, bl.a. med at arbejde med udvalgte enkeltdele og derefter med helheden igen.

Som konsekvens af dette, valgte vi derfor i processen at dele deltagerne op i mindre grupper, hvilket hjælper til at fremme og give plads til forskellige perspektiver.

Fælles snakke på tværs af faglighederne er virkelig givende. Det at mødes fysisk over et printet kort man kan skrible på, lytte til de andre fagperspektiver, dele idéer og drøfte i mindre afgrænsede grupper, gjorde det muligt at bevæge noget.

Fra drøftelser til konkret indhold i case
Abstraktionerne skulle som beskrevet ovenfor oversættes til konkrete idéer. De mange idéer fra udviklingsfasen møder den hårde virkelighed i form af rammer, udpegninger, retningslinjer og en stor organisation, der gør som den plejer. Samtidig er det en form for test om idéerne har hold i sig, og om de kan anvendes i kommuneplanlægningen. Ny viden fra andre fagligheder gav meget inspiration og bidrog til flere mulige konkrete løsninger.

Aarhus Kommune har tradition for at lave generelle retningslinjer og udpegninger i landzone. Erfaringer fra Planklagenævnet viser, at ved tvivlsspørgsmål, vægter rammer højere end udpegninger og retningslinjer. Det åbnede for nye drøftelser. I og med at rammer fastsætter de mere præcise og bindende retningslinjer for et konkret område, kan det bruges som styringsværktøj, når noget specifikt ønskes beskrevet på et bestemt sted. Det sikrer at alle fagområder forvalter i samme retning efterfølgende.

Det er mange interesser i en by, og det at udvide interessefeltet med nye faggrupper stiller nye spørgsmål for hvem vi planlægger for i by og i åbent land. Kompleksiteten bliver bestemt ikke mindre når vi ud over mennesker, køretøj og bygninger, skal planlægge for dyr, planter og vand i en økologisk harmoni. Men det at blive mere opmærksom på de her spørgsmål, og erfare at der er stærke traditioner, lang historik, kulturelle spor og tung jura, har ikke sat en stopper for at vi fremtidigt har lyst til at blive ved med at undersøge og at være nysgerrige.

Hvad kan andre kommuner få fra Aarhus Kommunes projekt?
Byskitsen er en helhedsorienteret plan for et lokalsamfund, der ikke går ind i alle temaer. Med inspiration fra 15 minutters byen som byplanlægningsprincip, udvælger vi 5-8 strategiske retninger med tydelige mål og virkemidler. Det at vi stedslæser og inddrager med henblik på de væsentligste strategiske retninger, og ikke alle temaer et lokalområde berører, gør at planen tager kortere tid at lave og samtidig får et tydeligere strategisk greb, som er lettere at forstå for f.eks. politikere, men også interne fagkolleger og de lokale borgere.

Det at arbejde med design tænkningen i Teknik & Miljø er nyt. Det skaber naturligt modstand. Lineær projektledelse fungerer godt til nogle typer af projekter. Design tænkningen som tilgang og metode har bedre værktøjer, når kompleksiteten er stor og man ønsker at udvikle nyt. Det kræver træning at facilitere design tænkning, men det at lade sig inspirere fra teorien giver også meget. Vi erfarede bl.a. det at rammesætte projektet tydelig, og give tid til at få de forskellige fagligheder i spil, samt italesætte en lyttende og nysgerrig tilgang, er vigtig for at åbne for andre gruppedynamiske processer og nyskabende resultater.

En generisk model, afprøvet i Aarhus Kommunes fritliggende bysamfund, vil potentielt kunne overføres som planlægningsværktøj til andre landkommuner med tilsvarende udfordringer.